

УДК 159.923.2.053.6

DOI10.32626/2227-6246.2018-40.185-196

В. А. Лавріненко

lavrinenko.vitaliy@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ–НЕФОРМАЛІВ, ЯКИМ ВЛАСТИВІ РІЗНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МІЖСОБИСТІСНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Lavrinenko V. A. The specificity of value's system of adolescents from informal unions with prevailing different tendencies in interpersonal communication / V. A. Lavrinenko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufriieva. – Issue 40. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 185–196.

V. A. Lavrinenko. The specificity of value's system of adolescents from informal unions with prevailing different tendencies in interpersonal communication. The article analyzes the specificity of value's system of adolescent from informal unions with prevailing different tendencies in interpersonal communication. The actuality of the problem of values and interpersonal interaction of youth from subcultures correlation investigation are identified by the author. The main aspects of personality's value-meaning consciousness understanding, the role of interpersonal communication in its formation are analyzed by the author in the theoretical research. The actual studies of value orientations of adolescents-representatives of the subculture are described. The unsolved aspects of communication on the formation of the value system of youth influence are identified. The peculiarities of the value system of adolescents from subcultures as value ideals and real values are analyzed by the author. The features of youth tendencies in interpersonal interaction – orientation on communication and its avoidance, acceptance or avoidance of struggle in relationships, dependence and independence – are described. The peculiarities of adolescents from subcultures with the predominance of different tendencies in interpersonal interaction value system are analyzed, and appropriate correlations are determined. Two factors «Interaction in subcultures as active social self-realization» and «Interaction in subcultures as an inability to stand actively in the formal group», which explain the role of interpersonal interaction in subcultures in the value system of youth formation, are identified by the results of factor analysis. Conclusions and perspectives of further research are defined on the basis of the empirical research data generalization.

Key words: values, value-meaning consciousness, adolescents, teenagers-participants of subcultures, youth subcultures, interaction tendencies, values of youth formation factors, representatives of subcultures.

В. А. Лаврінченко. Особливості системи цінностей підлітків-неформалів, яким властиві різні тенденції у міжособистісній взаємодії. Статтю присвячено аналізу результатів особливостей системи цінностей підлітків-неформалів, яким властиві різні тенденції у міжособистісній взаємодії. Автором означено актуальність вивчення проблеми співвідношення цінностей та міжособистісної взаємодії молоді із субкультур. У рамках теоретичного дослідження проблеми проаналізовано основні аспекти розуміння ціннісно-сислової свідомості особистості, ролі міжособистісних контактів у її формуванні. Описано актуальні дослідження ціннісних орієнтацій підлітків-представників субкультури та визначено невирішені аспекти впливу спілкування на становлення системи цінностей молоді. Проаналізовано особливості системи цінностей підлітків-неформалів на рівні ціннісних ідеалів і реально діючих цінностей. Описано особливості властивих молоді тенденцій у міжособистісній взаємодії – орієнтації на спілкування та його уникнення, прийняття чи уникнення боротьби у стосунках, залежність і незалежність. Проаналізовано особливості системи цінностей підлітків-неформалів із переважанням різних тенденцій у міжособистісній взаємодії та визначено відповідні кореляційні зв'язки. За результатами проведеного факторного аналізу визначено два чинники: «Взаємодія у неформальному об'єднанні як активна соціальна самореалізація» та «Взаємодія у неформальних групах як неможливість активно протистояти у формальній групі», що пояснюють роль міжособистісної взаємодії в субкультурах у формуванні системи цінностей молоді. На основі узагальнення результатів емпіричного дослідження сформульовано висновки та визначено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: цінності, ціннісно-сислова свідомість, підлітки, підлітки-неформали, молодіжні субкультури, тенденції взаємодії, чинники формування цінностей молоді, представники субкультур.

Постановка проблеми. Дослідження особливостей зв'язку ціннісних орієнтацій та специфіки міжособистісної взаємодії підлітків у неформальних об'єднаннях останнім часом набуває особливої актуальності. Це пов'язано з тим, що в сучасних умовах домінуючі цінності та норми соціальної взаємодії, смислові настанови підлітків набули нових змістових характеристик і форм вираження, відповідно до пануючих у суспільстві ідеалів й актуальних трансформацій. Останніми роками в нашому суспільстві відбулися глибинні зміни у різних сферах життя, що вплинули на процес становлення підростаючої особистості (розповсюдження ідеалів споживання, зниження загального рівня

культури суспільства, переосмислення цінностей освіти тощо) і сприяли підвищенню прагнення молоді перебувати у складі субкультур.

Актуальність нашого дослідження визначається вираженою складністю та кризовим характером підліткового віку; переважаною роллю неформальної взаємодії у формуванні якісно нового рівня ціннісно-сислової сфери у підлітків; науковою обмеженістю та несистематичністю вивчення окремих аспектів психічного життя підлітків (самооцінки, особистісних рис, тощо), що не дає системного розуміння психічного життя молоді особистості. Натомість, вивчення особливостей зв'язку цінностей і комунікативних тенденцій неформальної молоді дасть змогу визначити як типові закономірності формування ціннісно-сислової сфери підлітків із субкультур, так і загальний алгоритм формування системи цінностей особистості у процесі соціальної активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особлива роль спілкування у субкультурах у процесі формування особистісних характеристик і «вершинних» особистісних утворень (до яких можемо віднести й ціннісно-сисловою сферу) пояснюється соціально обумовленою природою свідомості й особистості.

Важливим при цьому є розуміння сутності феномену ціннісно-сислової свідомості, яку можемо визначити як «вершинне», цілісне, інтегративне утворення особистості, що відображає основні вектори певним чином структурованого осмислення людиною власного «Я» у вигляді цінностей, словесних конструктів і наративів на основі інтегрування власного життєвого досвіду з урахуванням дискурсів соціального існування, що виражається у словесній регуляції діяльності та життєздійснення.

Формування ціннісно-сислової свідомості молоді особистості, згідно з поглядами З. С. Карпенко [5], відбувається шляхом засвоєння представлених у соціальному макросередовищі ціннісних ідеалів, які заломлюються через відповідні уявлення референтної для підлітка малої групи (у тому числі й неформальних молодіжних об'єднань), у яку той включений як учасник сумісної діяльності зі спільним для її членів ціннісно-мотиваційним ядром.

Формування ціннісно-сислової свідомості особистості набуває особливого значення у підлітковому віці, де молода особистість стикається з проблемою осмислення життя та структури власного внутрішнього світу. Конструювання ціннісно-

сміслової свідомості підлітками відбувається за рахунок символічних систем, провідною з яких є мова. Усвідомлення соціальних стосунків та власних психологічних особливостей дітьми представляється у їх лінгвістичних побудовах, що існують лише у певних дискурсах, пов'язаних із дискурсами, пануючими у сучасній культурі.

Результати попередніх досліджень автора свідчать, що ціннісно-сміслова сфера представників неформальних угруповань формується під впливом дискурсів субкультури, які реалізуються у відповідних «сміслових шаблонах», ціннісно-сміслових установках тощо. Механізми впливу таких дискурсів на смислову сферу підлітків пов'язані з їх рефлексією, самооцінкою, інтеріоризацією субкультурних цінностей [6].

М. О. Белашова [2] зазначає, що сучасні субкультури є вагомим аспектом соціалізації молоді, що визначається властивими певним угрупованням ціннісними орієнтаціями. Негативний зміст епатажних, радикальних і агресивних підліткових субкультур, на її думку, пов'язаний із відсутністю позитивних ціннісних установок, соціальною пасивністю поведінкових моделей, що виражається у формуванні аморфної системи цінностей, розмитой ідентичності й асоціальних форм поведінки. Підлітки-представники субкультур, на думку Т. Ю. Строгаль [8], характеризуються наявністю чітко визначених норм і цінностей, світоглядних установок, переважно опозиційних, а також своєрідними манерами поведінки, стилями одягу, формами проведення дозвілля. М. А. Іванова та Н. В. Калініна [4] зауважують, що для неформалів властиве переважання цінностей творчості, пізнання, «духовного задоволення», збереження індивідуальності.

Аналізуючи погляди сучасних науковців, можемо стверджувати, що активність підлітків у неформальних об'єднаннях асоціюється з надмірною вираженістю цінностей підтримки, єдності та психологічної безпеки (А. О. Барбара [1]), рефлексивно-депресивним стилем осмислення життя й акцентування на цінності його беззмістовності (Л. Д. Заграй [3]). Тож, саме потреба в підтримці й безпеці, що поєднується зі специфічними механізмами конструювання системи смислів і цінностей шляхом використання соціокоду, запозиченого з дискурсів субкультур, за допомогою мови відображає особливості формування ціннісно-смілової сфери неформалів. Проте, спираючись на соціальну природу свідомості й обумовленість особистісного розвитку різнорівневими процесами комунікації (С. Д. Максименко [7]),

особливої актуальності набуває проблема зв'язку цінностей підлітків-неформалів та їх комунікативних характеристик.

Мета статті – аналіз особливостей цінностей підлітків-неформалів, яким властиві різні стратегії у міжособистісній взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Емпіричне дослідження системи цінностей та їх зв'язку зі стратегіями у міжособистісній взаємодії проводилось за допомогою методик «Опитувальник для вивчення системи цінностей» (Ш. Шварц) та «Q-сортування тенденцій поведінки у групі» (В. Стефансон). Емпіричною базою дослідження виступала вибірка, до якої увійшли 156 підлітків із неформальних об'єднань «емо», «готи», «футбольні фанати», «скінхедеи», «металісти», «рокери», «панки», «репери» віком від 12 до 16 років. Комп'ютерна статистична обробка даних здійснювалась за допомогою пакета статистичних програм SPSS 21.0 for Windows.

Результати проведеного дослідження цінностей досліджуваних на рівні ціннісних ідеалів та індивідуальних пріоритетів представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники вираженості цінностей підлітків-неформалів на рівні ціннісних ідеалів та індивідуальних пріоритетів

Цінності	Ціннісні ідеали		Реальні цінності		t
	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг	
Самостійність	1,65	1	2,07	1	0,54
Досягнення	2,14	2	5,32	7	5,23; p ≤ 0,01
Стимуляція	2,69	3	2,43	2	0,37
Гедонізм	3,12	4	2,95	3	0,66
Доброта	4,66	5	4,98	6	0,53
Влада	5,86	6	3,61	4	2,31; p ≤ 0,05
Безпека	6,84	7	4,23	5	2,74; p ≤ 0,05
Універсалізм	7,39	8	7,88	9	1,20
Традиційність	7,93	9	6,24	8	1,36
Конформність	8,86	10	8,59	10	0,11

Як бачимо, переважаючими цінностями підлітків із неформальних об'єднань є самостійність (абсолютна цінність, що має 1-й ранг як на рівні ціннісних ідеалів, так і індивідуальних пріоритетів), стимуляція (3-й і 2-й ранги) і гедонізм (4-й і 3-й ранги

відповідно). Тобто, життя підлітків із неформальних груп підпорядковане проявам власної самостійності шляхом відчуття гедонізму й отримання нових, чуттєво збагачених вражень від життя, що переповнене новими і цікавими подіями. При цьому виявлено, що самостійність неформалів не пов'язана з життєвою компетентністю та проявами відповідальності.

Посередньо вираженими цінностями досліджуваних є доброта (5-й і 6-й ранги на рівні ціннісних ідеалів та реальних цінностей), влада (6-й і 4-й ранги), безпека (7-й і 5-й ранги відповідно). Найменш значущими цінностями для досліджуваних є універсалізм (8-й і 9-й ранги), традиційність (9-й і 8-й ранги) та конформність (10-й ранг). Тобто, досліджувані не надають узагалі значення досягненню блага всіх людей, слідуванню традиціям та усталеному способу життя (що доцільно при переважанні цінності стимуляції) та залежності від рішень групи і традицій суспільства.

Зафіксовано деякі відмінності у розподілі цінностей на рівні ціннісних ідеалів та реально діючих цінностей. Зокрема, підліткам-неформалам на рівні ціннісного ідеалу більше властиві досягнення, що втрачають свій вплив у реальній регуляції поведінки ($t = 5,23, p \leq 0,01$). Натомість, у реальній поведінці неформалів більш виражені цінності влади ($t = 2,31, p \leq 0,05$) та безпеки ($t = 2,74, p \leq 0,05$), порівняно з ціннісними ідеалами. Тобто, вони вважають, що для них важливо мати життєві досягнення, реалізуватись у житті, а натомість більше прагнуть влади, контролю над оточуючими та збентежені питаннями своєї безпеки, незалежності від оточуючих і психологічного благополуччя.

У такому співвідношенні цінностей на рівні ідеалів та реальних регуляторів поведінки відображається ціннісна неузгодженість неформальної молоді, її смисложиттєва криза. Вони, поперше, прагнуть самостійності, яку, однак, схильні проявляти не через компетентність і спроможність вирішувати життєві питання, а шляхом збагачення життєвих вражень, отримання стимуляції і задоволення, що може виражатися через адиктивну, делінквентну поведінку в романтико-ескапістських й агресивно спрямованих субкультурах [6]. По-друге, неформали показником самостійності на рівні ідеалів розцінюють досягнення, проте у житті більше прагнуть відпочинку, вражень, контролю над оточуючими і безпеки.

Такі ціннісні невідповідності неформалів пов'язані з особливостями їх спілкування у неформальних групах. Нами до-

сліджено особливості тенденцій у міжособистісній взаємодії, за результатами чого визначено налаштованість неформалів на прийняття боротьби (50%) та схильність до спілкування (53%). Тобто, неформалам властива тенденція до здійснення міжособистісної взаємодії, контактність, бажання встановлювати емоційні контакти. Водночас майже половина неформалів (40%) схильні уникати боротьби, їм властива тенденція до збереження нейтралітету в групових конфліктах. Також 42% досліджуваних характеризуються вираженим уникненням спілкування, прагнуть перебувати на самоті, розчарувавшись у системі соціальних контактів, не отримавши підтримки, тощо. Підлітки з неформальних угруповань незалежні (74%), що може визначати більшу їх схильність до неприйняття групових норм, відстоювання власних інтересів. Цікавим є те, що за достатньо явного рівня прагнення до незалежності підліткам-неформалам властива виражена тенденція до уникання боротьби, що може свідчити про небажання опозиціонувати себе групі в ситуації конфлікту і приймати компромісні рішення. Виражену залежність від оточуючих демонструють 23% досліджуваних-неформалів, які мають явну залежність від думки оточуючих, не спроможні до самодостатності.

Для визначення особливостей зв'язку тенденцій у міжособистісній взаємодії та системи цінностей підлітків-неформалів нами порівняно показники ієрархії реально діючих цінностей досліджуваних із шести груп, відповідно до переважаючих тенденцій у міжособистісній взаємодії (табл. 2). При цьому розподіл даних досліджуваних здійснювався за правилом виключення у пов'язаних шкалах методики (залежність – незалежність, прийняття боротьби – уникнення боротьби, орієнтація на спілкування – уникнення спілкування). Тобто, усі досліджувані, які увійшли до групи, наприклад, «залежних у спілкуванні» мали низькі показники за показником «незалежність» тощо.

Як свідчать наведені дані, підліткам властиві певні відмінності у розподілі рангових позицій цінностей залежно від переважаючого типу тенденції в міжособистісній взаємодії. Так, тенденція до спілкування пов'язана з превалюванням у неформалів цінностей самостійності, доброти, стимуляції та влади; уникнення спілкування – з цінностями самостійності, стимуляції, досягнення та гедонізму; залежності – з цінностями стимуляції, доброти, безпеки та гедонізму; незалежності – з цінностями са-

можливості, стимуляції, гедонізму та влади; прийняття боротьби – з цінностями самостійності, досягнення, влади та стимуляції; уникнення боротьби – з цінностями доброти, гедонізму, стимуляції та безпеки.

Таблиця 2

Особливості системи цінностей підлітків-неформалів із переважанням різних тенденцій у міжособистісній взаємодії

Цінності	Орієнтація на спілкування		Уникнення спілкування		Залежність		Незалежність		Прийняття боротьби		Уникнення боротьби	
	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг	$\bar{X}$	ранг
Самостійність	1,23	1	1,64	1	6,02	7	1,56	1	1,74	1	5,43	6
Досягнення	5,61	6	2,61	3	6,84	8	4,62	5	1,92	2	5,88	7
Стимуляція	2,56	3	1,98	2	1,95	1	1,93	2	3,26	4	3,94	3
Гедонізм	4,47	5	3,43	4	4,36	4	2,58	3	5,21	6	3,65	2
Доброта	1,98	2	6,69	7	2,91	2	5,38	7	6,32	7	2,64	1
Влада	3,25	4	5,34	6	7,63	9	3,67	4	2,89	3	7,12	9
Безпека	5,89	7	4,62	5	3,84	3	4,91	6	4,65	5	4,56	4
Універсалізм	7,69	9	7,62	8	8,29	10	6,22	8	8,23	9	5,21	5
Традиційність	8,99	10	7,93	9	5,68	6	8,49	10	7,36	8	6,85	8
Конформність	6,47	8	8,54	10	5,41	5	7,42	9	9,32	10	8,63	10

Для уточнення зв'язку ціннісних орієнтацій і тенденцій у міжособистісній взаємодії підлітків-неформалів проведено кореляційний аналіз розподілу системи цінностей у досліджувані із переважанням різних тенденцій у взаємодії. За результатами цього аналізу зафіксовано значущі позитивні кореляції у розподілі рангових позицій цінностей у підлітків-неформалів із такими тенденціями у міжособистісній взаємодії: тенденції до спілкування з тенденціями уникнення спілкування ($r_s = 0,697$), незалежності ($r_s = 0,794$), прийняття боротьби ($r_s = 0,661$); тенденції уникнення спілкування з орієнтацією на спілкування ($r_s = 0,697$), незалежністю ($r_s = 0,927$), схильністю до боротьби ($r_s = 0,879$); тенденції залежності й уникнення боротьби ($r_s = 0,628$); тенденції незалежності з орієнтацією на спілкуван-

ня ($r_s = 0,794$), уникненням спілкування ($r_s = 0,927$), прийнят-
тям боротьби ($r_s = 0,818$); тенденції прийняття боротьби з орієн-
тацією на спілкування ($r_s = 0,661$), уникненням спілкування
($r_s = 0,879$), незалежністю ($r_s = 0,818$). Також виявлено значущу
негативну кореляцію між розподілом цінностей у підлітків із
тенденціями прийняття боротьби та залежності ($r_s = -0,91$).

Для визначення найзагальніших параметрів зв'язку систе-
ми цінностей і тенденцій у міжособистісній взаємодії неформал-
лів здійснено процедуру факторного аналізу даних. За резуль-
татами проведення факторного аналізу з процедурою Varimax-
обертання з нормалізацією Кайзера (міра виборчої адекватності
Кайзера – Майєра – Олкіна = 0,534) виявлено 2 чинники, що
описують 85,8% загальної дисперсії ознак.

До першого чинника «Взаємодія в неформальному об'єднанні
як активна соціальна самореалізація» (60,03% сумарної диспер-
сії, факторна вага становить 3,602) увійшли такі компоненти
міжособистісної взаємодії: «орієнтація на спілкування», «уник-
нення спілкування», «незалежність» і «прийняття боротьби»; та
цінності «самостійність», «стимуляція», «влада», «гедонізм»,
«досягнення».

Другий чинник «Взаємодія у неформальних групах як не-
можливість активно протистояти у формальній групі» (25,78%
сумарної дисперсії, факторна вага становить 1,547) охоплює такі
показники тенденцій у міжособистісній взаємодії, як «залеж-
ність» та «уникнення боротьби», й цінності «доброта» і «безпе-
ка».

Тобто, перший чинник охоплює участь підлітків у нефор-
мальних об'єднаннях як спроможність розширити коло спілку-
вання, продемонструвати свої можливості, набути нових соціаль-
них ролей в активній соціальній реалізації, що передбачає реалі-
зацію й активізацію цінностей самостійності, влади, стимуляції,
досягнення. Цей чинник також включає параметр «уникнення
спілкування», який, хоча і протилежний тенденції до спілкуван-
ня, однак передбачає активну стратегію взаємодії молоді осо-
бистості (це доводиться схожим складом цінностей у досліджу-
ваних із переважанням такої тенденції з іншими тенденціями,
що увійшли до першого чинника). У цьому випадку активність
у субкультурах виступає засобом формування навичок пред-
ставлення себе та смислового самовизначення у взаємодії.

Натомість, другий чинник відображає участь підлітків у суб-
культурах як певний спосіб компенсації неспроможності дітей

до активного протистояння оточуючим у ситуаціях формального спілкування, виражається в перевазі стратегій уникнення протистояння та залежності від думки оточуючих і спонукає розвиток цінностей доброти і безпеки. Це певний спосіб ескапізму такої молоді від життєвих проблем, що виражається у дезорієнтації ціннісно-сміслової свідомості молоді особистості, відсутності чіткого зв'язку між усвідомленням різних комунікативних ситуацій та осмисленням різних аспектів свого «Я» підлітками і розгортанні ціннісно-сміслової кризи.

Висновки. Активність підлітків у неформальних об'єднаннях є вагомим чинником формування їх ціннісно-сміслової свідомості, адже забезпечує набуття молоді особистістю життєвого досвіду, примірювання соціальних ролей відповідно до дискурсів субкультури. Виявлено зв'язок між тенденціями у міжособистісному спілкуванні та системою цінностей підлітків-неформалів, що узагальнено у двох чинниках. Відповідно до першого чинника, участь у неформальних об'єднаннях є для молоді проявом налаштування продемонструвати свої можливості, активно реалізуватися в соціумі, що передбачає реалізацію й активізацію цінностей самостійності, влади, стимуляції, досягнення та узагальнюється у смислового самовизначенні за результатами взаємодії. Зміст другого чинника дає змогу трактувати участь у субкультурах як певний спосіб компенсації неспроможності підлітків до протистояння оточуючим, ескапізму в простір неформального руху для реалізації цінностей доброти і безпеки з метою подолання ціннісно-сміслової кризи.

Перспективою подальших досліджень цієї проблеми є вивчення особливостей впливу типів організації субкультур і змістовного наповнення пропагованих ними дискурсів на становлення ціннісно-сміслової свідомості підлітків.

Список використаних джерел

1. Барбара А. О. Психологічні характеристики молодіжної субкультури / А. О. Барбара // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3. – С. 242–246.
2. Белашова М. О. Подростковые субкультуры в современной России : автореф. дисс. ... канд. социол. наук : 22.00.06 «Социология культуры» / М. О. Белашова. – Ставрополь, 2011. – 22 с.
3. Заграй Л. Д. Рефлексивно-депресивний стиль життя готів / Л. Д. Заграй // Проблеми загальної та педагогічної психоло-

- гії : збірник наук. праць інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ. – 2012. – Т. XIV. – Ч. 6. – С. 168–175.
4. Иванова М. А. Ценностно-смысловые ориентации подростков – представителей неформальных молодёжных объединений / М. А. Иванова, Н. В. Калинина // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 6. – С. 697–703.
  5. Карпенко З. С. Аксиопсихологія особистості / З. С. Карпенко. – К. : ТОВ «Міжнар. фін. агенція», 1998. – 216 с.
  6. Лавріненко В. А. Особливості смислової сфери підлітків із неформальних об'єднань агресивної та романтико-ескапістської спрямованості / В. А. Лавріненко // Психологія і особистість. – 2017. – № 1. – С. 130–145.
  7. Максименко С. Д. Психологія особистості / С. Д. Максименко, К. С. Максименко, М. В. Папуча. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
  8. Строгаль Т. Ю. Вплив сучасних субкультур на формування емоційно-естетичного досвіду підлітків / Т. Ю. Строгаль // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2014. – Вип. 16 (2). – С. 159–163.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Barbara A. O. Psychologichni harakterystyky molodizhnoi subkul'tury / A. O. Barbara // Porivnjaj'no-analityчне pravo. – 2013. – № 3. – S. 242–246.
2. Belashova M. O. Podrostkove subkul'tury v sovremennoj Rossii : avtoref. diss. ... kand. sociol. nauk : 22.00.06 «Sociologija kul'tury» / M. O. Belashova. – Stavropol', 2011. – 22 s.
3. Zagraj L. D. Refleksyvno-depresyvnyj styl' zhyttja gotiv / L. D. Zagraj // Problemy zagal'noi' ta pedagogichnoi' psihologii' : zbirnyk nauk. prac' instytutu psihologii' imeni G. S. Kostjuka NAPNU. – 2012. – Т. XIV. – Ch. 6. – S. 168–175.
4. Ivanova M. A. Cennostno-smyslovye orientacii podrostkov – predstavitelej neformal'nyh molodjozhnyh ob'edinenij / M. A. Ivanova, N. V. Kalinina // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. – 2012. – № 6. – S. 697–703.
5. Karpenko Z. S. Aksiopsihologija osobystosti / Z. S. Karpenko. – K. : TOV «Mizhnar. fin. agencija», 1998. – 216 s.
6. Lavrinenko V. A. Osoblyvosti smyslovoi' sfery pidlitkiv iz neformal'nyh ob'jednan' agresyvnoi' ta romantyko-eskapist-

- s'koi' sprjamovanosti / V. A. Lavrinenko // *Psychologija i osobystist'*. – 2017. – № 1. – S. 130–145.
7. Maksymenko S. D. *Psychologija osobystosti* / S. D. Maksymenko, K. S. Maksymenko, M. V. Papucha. – K. : Vyd-vo TOV «KMM», 2007. – 296 s.
8. Strogal' T. Ju. *Vplyv suchasnyh subkul'tur na formuvannja emocijno-estetychnogo dosvidu pidlitkiv* / T. Ju. Strogal' // *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. – Serija 14: Teorija i metodyka mystec'koi' osvity.* – 2014. – Vyp. 16 (2). – S. 159–163.

Received January 30, 2018

Revised February 14, 2018

Accepted March 7, 2018

УДК 159.942

DOI10.32626/2227-6246.2018-40.196-208

Д. П. Лисенко

Lysenko2105@ukr.net

ДОВІРА В ПРЕДМЕТНОМУ ПОЛІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Lysenko D. P. *Trust in the object field of psychological research* / D. P. Lysenko // *Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskiy National Ivan Ohienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine* / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 40. – Kamianets-Podilskiy: Aksioma, 2018. – P. 196–208.

D. P. Lysenko. Trust in the object field of psychological research. The article deals with theoretical analysis of psychological researches of the «trust» phenomenon, its variability, the subject area of application. The correlation between the «trust» concept and synonymous and adjacent terms is considered.

The consistent scientific approach to understanding the term «trust» due to its complexity, multiplicity and integrated nature is not currently formed, and the most developed problem of the «trust» is represented in the social psychology. It is concluded that the psychological content of the «trust» is the particular attitude of subjects to objects of trust, which arises as a result of the direct or indirect interaction and reflects the internal position of subjects, which is caused by an assessment of the favorable results of this interaction. However, «trust» is a certain state of the subject